

Музикотерапія

Музикотерапія може ефективно використовуватися в процесі створення сприятливих психологічних умов для формування позитивних якостей особистості у дітей з особливими потребами.

Використання музики допоможе знизити інтенсивність емоційних реакцій, замкнутість, неадекватність поведінки, тому так важливо правильно підібрати ту чи іншу мелодію, враховуючи емоційний стан дитини. Цей підбір здійснюється на основі двох основних параметрів конкретного твору – темпу і ладу.

Якщо дитина відчуває смуток, то можна включити повільну мінорну музику:

- Наприклад, Чайковський – вступ V і фінал IV симфоній;
- Бах – друга частина концерту № 5 ре мінор.

При роздратуванні, гніві, хвилюванні і тривозі добре включити швидко мінорну музику: наприклад,

- Шуман – «Порив»;
- Шопен – скерцо № 1;
- Бах – прелюдія до мінор з «Добре темперованого клавіру»;
- Дебюссі – «Кроки на снігу», «Сирени».

Спокійний настрій створить повільна мажорна музика, наприклад:

- Шуберт – «Аве Марія»;
- Бородін – ноктюрн з «Струнний квартет»;
- Равель – «Павана».

Радість, веселощі, торжество висловлюють швидкі мажорні мелодії, наприклад:

- Моцарт – «Маленька нічна серенада» (фінал);**
- Бетховен – фінали V і IX симфоній;**
- Лист – фінали рапсодій № 6, 12;**
- Равель – «Болеро».**

Замість творів композиторів можна використовувати запис звуків природи (море, ліс, гроза, дощ і т. д.).

Проведення під музику режимних моментів у процесі адаптації допоможе маленькій дитині швидше влитися в новий дитячий колектив, до того ж дитина отримає великий емоційний заряд.

У процесі занять, насичених емоційно привабливими творчими контактами, у замкнених дітей поліпшується комунікабельність, формуються навички спілкування, виникають неформальні зв'язки з однолітками. Боязкі, боязкі, тормозимість діти набувають впевненість у собі. Для десенсибілізації їх страхів використовується наступний прийом. Дошкільнятам дається завдання приготувати з картону маску страху. Образ малюється з двох сторін так, що використовуючи маску для того щоб налякати інших, дитина змушена опинитися буквально лицем до лица з власним страхом. Вдома дитина репетирує перед дзеркалом «танець страху», який виконує потім перед усіма дітьми під відповідну музику (Гріг «В печері гірського короля», Чайковський «Баба Яга»). Після того як усі діти виконали свій танець під потенціюють страх музику, дається інструкція повторити його під контрастну музику (регтайм, кантрі м'юзик, «У настрої» Г. Міллера).

Гумористичне обігрування страхів, спровоковане веселою музикою, завершує карнавальний танець.

У процесі використання подібних прийомів розгальмування, агресивні, егоцентричні діти привчаються стримувати імпульсивні спонукання, рахуватися з інтересами оточуючих. В даному випадку рекомендується

хоровий спів, участь у фольклорних ансамблях, що володіють великими можливостями використання експресії народних пісень, частівок, танців (з прітотиванієм, пританцюванням, сюжетним взаємодією). Діти дуже люблять грати в «дитячих оркестрах» на найпростіших музичних інструментах (бубнах, трикутниках, дзвіночках, барабанах, дудках, ложках, ксилофонах), розучувати народні та бальні танці. Це дуже допомагає в процесі розкриття їх творчих здібностей та формування креативних якостей особистості.

"Музична аптечка"

Учені багатьох країн пропонують нам невеличку «музичну аптечку»:

1. Зняти стрес допоможе романтична музика Ф. Шуберта, Р. Шумана, П. Чайковського, Ф. Ліста.

2. Втішають, заспокоюють, наповнюють мужністю твори Л.Бетховена.

3. Лікує від неврозів і роздратованості бадьора музика П.Чайковського, О.Пахмутової і М.Таривердієва.

4. Виразка шлунку й дванадцятиперстної кишки зникає завдяки прослуховуванню «Вальсу квітів» з балету П.Чайковського «Спляча красуня» і мелодійної музики В.Моцарта.

5. Якщо ви втомилися, слухайте музику Луї Армстронга, Дюка Еллінгтона, Елвіса Преслі.

6. У разі синдрому хронічної втоми слухайте «Ранок» Е.Гріга, «Світанок над Москвою – рікою» (фрагмент з опери М.Мусоргського «Хованщина»), романс «Вечірній дзвін», мотив пісні «Російське поле», «Пори року» П.Чайковського, музику Й.Брамса.

7. Повне розслаблення ви можете отримати від «Вальсу» Д.Шостаковича зі старого кінофільму «Овід», оркестру Ф.Пурселя, мелодії Ф.Лея з кінофільму «Чоловік та жінка», романсу Г.Свиридова з музичних ілюстрацій до повісті О.Пушкіна «Метелиця».

8. Нормалізує кров'яний тиск і серцеву діяльність «Весільний марш» Ф.Мендельсона.

9. Заспокоють у гніві «Картинки з виставки» М.Мусоргського.

10. Позбавляє головного болю і мігрені прослуховування відомого «Полонезу» М.Огінського, мелодій К.Глюка, «Гуморесок» А.Держака, «Весняної пісні» Ф.Мендельсона, музики Дж.Гершвіна.

11. Нормалізує сон і роботу мозку сюїта «Пер Гюнт» Е.Гріга.

12. Від дапресії допомагає «Хабанера» з опери Ж.Бізе «Кармен», «Турецьке рондо» В.Моцарта, «Тріумфальний марш» з опери «Аїда» Дж.Верді, а ось ноктюрни Ф.Шопена можуть викликати дапресію.

13. Для поліпшення апетиту рекомендують слухати музику «Бітлз» і фортепіанні концерти Ф.Ліста.

14. Зміцнюють імунну систему людині, за версією музикотерапевтів, співання хором «Реквієму» В.Моцарта.

15. Тонізує полонез М.Огінського, «Чардаш» В.Монті, музика з кінофільму «Шербургські парасольки» М.Леграна і хороший джаз або рок – н – рол.

Медики, досліджуючи можливості музикотерапії, зазначають, що музика діє вибірково – залежно не тільки від її характеру, а й від інструмента, на якому її виконують. Так старовинні інструменти, як орган, флейта, скрипка, дуже гарно діють на мозок людини. Мабуть, не випадково, скрипка – найулюбленіший інструмент інтелектуалів, зокрема відомого вченого А.Ейнштейна, літературного героя Шерлока Холмса та інших.

Вивчаючи вплив музичних інструментів на людину, вчені дійшли висновку, найсильніше на людину впливає органна музика: вона приводить усі мозкові структури в стан резонансу.

Крім того:

1. Печінка позитивно реагує на дерев'яні духові інструменти – гобой, кларнет.

2. Роботу кровоносних судин поліпшує кларнет.

3. За наявності серцевих хвороб найбільш ефективними є струнні (скрипка, віолончель).

4. На легені та бронхи позитивно впливає флейта.

5. У разі радикулітів і невритів дуже ефективна труба (саме за цих недугів гру на ній застосовував знаменитий античний лікар Ескулап).

6. На сечостатеву систему позитивно впливає звук саксофона.

Щоб правильно дібрати музично – терапевтичний засіб, важливо знати улюблений жанр, який найбільш подобається і зрозумілий: фольклорна, популярна, естрадна, джазова, камерна, оперна, симфонічна музика. Єдине, з чим треба бути обережними, так це рок.

Виявляється, прослуховування і виконання важкого року руйнує організм. Прослуховування такої музики викликає виділення так званих стрес – гормонів, які знищують значну частину інформації, що зберігається в мозку. Подібну музику фахівці називають «музикою – вбивцею». Отже, слухайте класику! Вона нагадає про любов і підтримає в біді, навчить захоплюватися красою людської душі і величчю природи, відкриє невідомі сторони могутнього світу мистецтва, що приносить радість, здоров'я і насолоду.

Музика допомагає розвивати і виховувати дітей. Як стверджують численні дослідження, прослуховування музики значно покращує функції мовлення в дошкільнят, сприяє запам'ятовуванню ключових фраз і загалом полегшує засвоєння інформації дітьми. Американські дослідники дійшли висновку, що мозок людини з моменту народження здатний сприймати музику і, можливо, вона є свого роду першомовною або архаїчною формою мислення. Сприйняття музики може бути активним (свідомим) або пасивним (несвідомим). При цьому доведено, що навіть несвідоме сприйняття музики позитивно впливає на інтелектуальну діяльність.

ЗВУКИ ПРИРОДИ

Сучасне життя наповнено різного роду стресами, з якими людині щодня доводиться стикатися. Стрес може бути викликаний багатьма причинами. Одним з негативних факторів, що впливають на наш організм, є навколишній шум сучасного міста. Він негативно впливає як на розумове, так і на фізичне здоров'я людини. Стрес може призвести також до різних порушень сну, в результаті чого, людина відчуває себе погано як фізично, так і морально.

Вже давно доведено, що природні звуки природи можуть надавати потужний терапевтичний вплив на весь наш організм. Ці природні звуки позитивно впливають на всі життєво важливі системи людини. Вони допомагають розслабити і тіло, і розум, зняти стрес і внутрішнє напруження.

Численні дослідження довели позитивний вплив спокійної музики на сон. Прослуховуючи ніжну музику природи за 45-60 хвилин до засинання, Ви отримуєте не тільки позитивні емоції, а й відмінний природний заспокійливий засіб. Ваше дихання стає рівним і глибоким,

кров'яний тиск вирівнюється, голова наповнюється світлими і радісними почуттями.

Звуки природи допомагають активізувати області мозку, які відповідають за почуття радості та щастя. Музика природи чудово піднімає настрій і є незамінним засобом для людей, які страждають від депресії. Дослідження, проведені психологами, показують, що почуття депресії можна зменшити до 25% тільки лише прослуховуванням приємної музики.

Під час прослуховування розслаблюючих звуків природи, Ваше тіло і розум розслабляються, що у свою чергу підсилює Вашу імунну систему, що особливо важливе для дітей.

Музика може чудово поєднуватися з іншими методами лікування, допомагаючи людині видужати набагато швидше.

Звичайно, у кожної людини є свої уподобання при виборі музики. Вам потрібно лише прислухатися до свого організму і вибрати ту музику або ті звуки природи, які доставляють вам радість. Звуки природи будуть цікаві для ваших малят, і тому прослуховування такої природної музики буде не тільки корисне, а ще й цікаве!

Музика є одним із найбільш доступних та ефективних факторів формування особистості, в тому числі дітей з особливими освітніми потребами. Слід зазначити, що вона має свою специфіку. Сприймання музики відбувається не від загального до особистого, а від особистого до загального, тобто не від уявлень до почуттів, а від почуттів до уявлень. У зв'язку з цим, музику розуміють як специфічну мову психологічного стану людини і сприймають її як ліричний процес в житті людини. Коли вона пізнає навколишній світ, то не тільки включає в цю діяльність мисленнєві процеси, вона пробуджує почуття та емоції, через які відкриває себе та своє ставлення до світу.

І саме *музикотерапія* є одним із таких методів, який використовує музику як засіб мобілізації інтелектуальних, емоційних, рухових, мовленнєвих та інших функціональних можливостей організму дитини.

Музикотерапія – це контрольоване використання музики в лікуванні, реабілітації та вихованні дитини, яка має психофізичні порушення. Вплив музики може бути спрямований на нейтралізацію патологічних проявів особистісного розвитку дитини та на відновлення її порушених функцій.

Подарувати дитині світ музики і допомогти їй знайти в собі такі ресурси творчості, які звільнять її від ярма хвороби або, принаймні, допоможуть мобілізувати свої зусилля на власний розвиток, на реалізацію своїх можливостей, отримання Завданнями музикотерапії є:

- розвиток у дітей здатності емоційно сприймати музику;
- формування уявлень про музичне мистецтво, ознайомлення з його роллю у житті людей;
- корекція недоліків пізнавальної сфери дітей шляхом систематичного, цілеспрямованого розвитку сприймання музики;
- розвиток мови та різних функцій мовлення;
- виправлення недоліків моторно-рухової сфери;
- розвиток емоційно-естетичного ставлення до предметів і явищ навколишнього світу й творів музичного мистецтва;

- розвиток інтересу до музично-творчої діяльності;
- розвиток музично-сенсорних здібностей;
- виховання у дітей основних моральних та комунікативних якостей особистості, в тому числі закладення основ національної свідомості.

Для вирішення цих завдань слід використовувати такі **види корекційно-розвивальної роботи**: 1) рухова релаксація та злиття з ритмом музики; 2) музично-рухові ігри та вправи; 3) психоемоційна та соматична (на фізичному рівні) релаксація; 4) вокалотерапія (співи); 5) гра на дитячих шумових і музичних інструментах та ритмічна декламація; 6) рецептивне сприймання музики (чуттєве); 7) музикомалювання; 8) рухова драматизація під музику; 9) гра з іграшками; 10) казкотерапія; 11) дихальні та гімнастичні вправи під музику. задоволення від спілкування з прекрасним і високим – основна мета музикотерапії.

ПРАКТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ

(2 аудіо диска)

01 Напрямок: релаксація (розслаблення)

1. В.МОЦАРТ, Соната для фортепіано, II частина, фа мажор (Adagio).
2. В.МОЦАРТ, Дивертисмент, ре мажор (Andante).
3. Й.БАХ, Брандербурзький концерт № 1, фа мажор (Adagio).
4. Б.ГАЛУПШ, Соната № 5, I частина, до мажор.
5. Ж.МАСНЕ, «Роздум».
6. І.ШТРАУС, «Повільний вальс».
7. Ф.ШУБЕРТ, «Вечірня серенада».
8. А.ВІВАЛЬДІ, Концерт для флейти з оркестром № 4.
9. Ж.МАСНЕ, «Елегія».
10. А.ЛЯДОВ, «Чарівне озеро».
11. Д.КАБАЛЕВСЬКИЙ, Концерт для скрипки з оркестром, II частина.
12. Е.ГРІГ, «Колискова».
13. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, «Пісня без слів».
14. А.ШНІТКЕ, «П'єса».

15. О.СКРЯБІН, «Лист з альбому», «П'еса».
16. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, «Пори року», «Баркарола».

02 Напрямок: заспокійлива

1. В.МОЦАРТ, «Ближче до мрії».
2. Й.БАХ, Брандербурзький концерт N 2 (Andante).
3. Л.БЕТХОВЕН, «Елізі».
4. Л.БЕТХОВЕН, Прелюдія № 5.
5. Т.АЛЬБІНОНІ, Адажіо.
6. П.МАСКАНІ, Опера «Сільська честь», Intermezzo.
7. М.БРУХ, Скрипичний концерт N 1 (Adagio).
8. Ф.ШОПЕН, Ноктюрн оп. 9 № 1, сі-бемоль мінор.
9. А.ВІВАЛЬДІ, Скрипичний концерт, II частина, до мінор (Andante).
10. А.ВІВАЛЬДІ, Концерт для флейти з оркестром, II ч. (Gardellino).
11. Ф.ШУБЕРТ, Серенада «Лебедина пісня».
12. С.РАХМАНІНОВ, Рапсодія на тему Паганіні.
13. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, «Пори року», «Зоряна ніч».
14. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, «Пори року», «Осіння пісня».
15. М.ЛИСЕНКО, Елегія № 3, оп. 41.
16. М.ЛИСЕНКО, «Елегія».

03 Напрямок: глибока релаксація (перед сном)

1. Й.БАХ, Оркестрова сюїта № 3, Арія.
2. Й.БАХ, Прелюдія і фуга № 8, мі-бемоль мінор.
3. Й.БАХ, Концерт ре мінор, II частина (Adagio).
4. К.ДЕБЮСІ, «Місячне світло».
5. Л.БЕТХОВЕН, Соната № 14, I частина (Adagio).
6. С.БАРБЕР, Адажіо для струнних.
7. Й.БРАМС, Колискова.
8. К.ГЛЮК, Опера «Орфей і Еврідіка», Мелодія.
9. Ф.ШОПЕН, Колискова, ре-бемоль мажор.
10. Ф.ШОПЕН, «Колискова для ангела».

11. Ф.ЛІСТ, Колискова.
12. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, Колискова № 2, оп.72.
13. А.ЛЯДОВ, Колискова.
14. С.РАХМАНІНОВ, Колискова.
15. Є.СТАНКОВИЧ, Колискова.
16. М.ЛИСЕНКО, Колискова.
17. Українська народна пісня «Ой, ходить сон коло вікон!».

04 Напрямок: стимуляція позитивного настрою

1. В.МОЦАРТ, Опера «Чарівна флейта», увертюра.
2. В.МОЦАРТ, Опера «Весілля Фігаро», увертюра.
3. В.МОЦАРТ, Маленька нічна серенада (Allegro).
4. Й.БАХ, Концерт для двох скрипок з оркестром, мі мінор (Vivace).
5. Й.БАХ, Оркестрова сюїта N 2, мі мінор.
6. С.ПРОКОФ'ЄВ, Балет «Ромео і Джульєтта», «Ранок».
7. Л.БЕТХОВЕН, Симфонія № 6, I частина.
8. Е.ГРІГ, Сюїта «Пер Гюнт», «Ранок».
9. Д.РОССІНІ, Опера «Севільський цирульник», увертюра.
10. А.ДВОРЖАК, Концертна увертюра «Карнавал».
11. А.РУБІНШТЕЙН, Мелодія.
12. Й.ШТРАУС, Віденський вальс.
13. Ж.БІЗЕ-Р.ЩЕДРІН, Сюїта «Кармен», Увертюра.
14. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, Дитячий альбом, «Вальс».
15. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, Балет «Лускунчик», увертюра.
16. М.ГЛІНКА, Опера «Руслан і Людмила», увертюра.
17. Я.СІБЕЛІУС, Симфонічна поема «Фінляндія», уривок.

05 Напрямок: стимуляція емоційної сфери

1. В.МОЦАРТ, Фантазія до мінор.
2. Р.ШУМАН, Сцени з дитинства, оп. 15.
3. Ф.МЕНДЕЛЬСОН, Пісня без слів № 6, «Весняна пісня».
4. Ф.ШОПЕН, Вальс № 6, до мажор.

5. Ф.ШОПЕН, Концерт № 2, фа мінор, III частина.
6. Н.ПАГАНІНІ, Каприз № 24.
7. І.БРАМС, Угорський танець № 1.
8. І.БРАМС, Угорський танець № 5.
9. Ф.ШУБЕРТ, Вальс.
10. Е.ГРІГ, Сюїта «Пер Гюнт», «Танець Анітри».
11. Р.ВАГНЕР, Полонез.
12. Д.ВЕРДІ, Вальс.
13. Ф.ЛІСТ, Угорська фантазія для фортепіано та оркестру.
14. І.ШТРАУС, Вальс «Там, де цвітуть лимони».
15. Ш.СЕН-САНС, Зоологічна фантазія «Карнавал тварин», «Акваріум».
16. Ж.БІЗЕ-Р.ЩЕДРІН, Сюїта «Кармен», «Танець Богині».
17. М.ЛИСЕНКО, «Українська рапсодія».
18. М.РИМСЬКИЙ-КОРСАКОВ, Сюїта «Шехеразада» (Andantino).
19. Г.СВІРІДОВ, Музична ілюстрація «Метелиця», вальс.
20. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, Балет «Лебедине озеро», сцена.
21. С.РАХМАНІНОВ, Фортепіанний концерт № 2, до мінор (Adagio sostenuto).
22. М.СКОРИК, Мелодія.

06 Напрямок: стимуляція емоційно-образних уявлень

1. К.[ДЕБЮСІ](#), П'єса «Золоті рибки».
2. К.ДЕБЮСІ, Прелюдія № 8 «Дівчина з волоссям кольору льону».
3. Ж.РАМО, «Перегомін птахів».
4. Ф.ШУБЕРТ, «Бджілка».
5. Ф.ШОПЕН, Прелюдія № 1, «Крапля дощу».
6. Ш.СЕН-САНС, Зоологічна фантазія «Карнавал тварин», «Лебідь».
7. А.ВІВАЛЬДІ, Пори року, I частина «Весна».
8. Е.ГРІГ, Сюїта «Пер Гюнт», «В печері гірського короля».
9. Е.ГРІГ, Сюїта «Пер Гюнт», «Пісня Сольвейг».
10. М.МУСОРГСКИЙ, Малюнки з виставки, «Балет пташенят».

11. М.МУСОРГСКИЙ, Малюнки з виставки, «Богатирські ворота».
12. М.МУСОРГСКИЙ, Малюнки з виставки, «Старий замок».
13. М.МУСОРГСКИЙ, Малюнки з виставки, «Баба-Яга».
14. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, Балет «Лускунчик», «Chinese Dance».
15. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, Дитячий альбом, «Гра в конячки».
16. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, Дитячий альбом, «Баба-Яга».
17. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, Дитячий альбом, «Пісня жайворона».
18. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, Балет «Спляча красуня», вальс.
19. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, Балет «Лебедине озеро», «Танець маленьких лебедів».
20. Г.СВІРІДОВ, Музична ілюстрація «Метелиця», «Весна та Осінь».
21. М.РИМСЬКИЙ-КОРСАКОВ, Опера «Казка про царя Салтана», «Політ джмеля».
22. М.РИМСЬКИЙ-КОРСАКОВ, Сюїта «Шехеразада» (Lento adagio).
23. А.ЛЯДОВ, Картинка до російської народної казки «Баба-Яга».
24. В.КОСЕНКО, «Дощик».

07 Напрямок: активізація творчих здібностей

1. В.МОЦАРТ, Балет «Маленькі дрібнички», № 10, Gavotte.
2. В.МОЦАРТ, Соната № 5, соль мажор (Allegro).
3. К.ДЕБЮСІ, Прелюдія № 2 «Паруса».
4. К.ДЕБЮСІ, «Мрії».
5. К.ДЕБЮСІ, «Музика янголів».
6. К.ДЕБЮСІ, Прелюдія «Відпочинок фавна».
7. К.ДЕБЮСІ, Ноктюрн «Хмари».
8. С.ПРОКОФ'ЄВ, «Казки старої бабусі» (Andantino).
9. С.ПРОКОФ'ЄВ, Балет «Попелюшка», Варіації Феї Весни.
10. Ф.ШОПЕН, Скерцо № 1.
11. М.РАВЕЛЬ, Сюїта «Матінка-гусиня», «Чарівний сад».
12. М.РАВЕЛЬ, «Гра води».
13. М.РАВЕЛЬ, «Болеро».

14. А.ВІВАЛЬДІ, Концерт для мандолін № 2, III частина.
15. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, Дитячий альбом, «Солодка мрія».
16. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, Пори року, «Пролісок».
17. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, Балет «Лебедине озеро», вальс.
18. А.ШОНБЕРГ, П'єса «Світла ніч».
19. М.ЛИСЕНКО, Вальс.
20. А.ЛЯДОВ, Бірюлька № 1.
21. А.ЛЯДОВ, Прелюдія, сі мінор.
22. М.СКОРИК, П'єса «Гуцульський танець».

08 Напрямок: стимуляція інтелектуальної сфери

1. В.МОЦАРТ, Концерт для кларнета, ля мажор (Adagio).
2. В.МОЦАРТ, «Маленька нічна серенада», рондо.
3. Й.БАХ, Прелюдія і фуга № 1, до мажор.
4. Й.БАХ, Концерт для двох скрипок з оркестром, ре мінор (Largo).
5. Й.БАХ, Концерт для органу, ре мінор.
6. Й.БАХ, Брандербурзький концерт № 2 (Allegro Assai).
7. Й.ГАЙДН, Симфонія № 101 «Годинник».
8. Л.БЕТХОВЕН, Соната для фортепіано № 17.
9. Л.БЕТХОВЕН, Фортепіанний концерт № 5 (Allegro).
10. І.ПАХЕЛЬБЕЛЬ, Канон, ре мажор.
11. Ф.МАНФРЕДІНІ, Симфонія № 10, I частина (Adagio e spiccato).
12. Т.АЛЬБІНОНІ, Концерт № 7 (Allegro).
13. А.КОРЕЛЛІ, Концерт № 1, ре мажор, IV частина.
14. А.КОРЕЛЛІ, Концерт № 8, IV частина, соль мінор.
15. Л.БОККЕРІНІ, Менует, мі мажор.
16. Г.ГЕНДЕЛЬ, Опера «Ксеркс» (Largo).
17. А.ВІВАЛЬДІ, Концерт для флейти з оркестром, фа мажор, I частина.
18. Д.БОРТНЯНСЬКИЙ, Клавірна соната, I частина, до мажор.
19. Д.БОРТНЯНСЬКИЙ, Квінтет, до мажор (Larghetto).

20. М.БЕРЕЗОВСЬКИЙ, Соната.

09 Напрямок: підвищення активності (підняття життєвого тону)

1. В.МОЦАРТ, Соната № 16, до мажор (Allegro).
2. В.МОЦАРТ, Симфонія № 40, I частина.
3. Й.ГАЙДН, Симфонія № 100, фінал.
4. Л.БЕТХОВЕН, Симфонія № 1, IV частина.
5. Ф.МЕНДЕЛЬСОН, Балет «Сон у літню ніч», «Весільний марш».
6. К.ГЛЮК, Опера «Орфей і Еврідика», «Танець фурій».
7. Д.РОССИНІ, Тарантела.
8. Д.РОССИНІ, Опера «Вільгельм Телль», увертюра.
9. І.ШТРАУС, Скерцо «Вічний рух».
10. І.ШТРАУС, «Персидський марш».
11. І.ШТРАУС, «Марш Радецького».
12. Д.ВЕРДІ, Опера «Аїда», «Тріумфальний марш».
13. Ж.БІЗЕ, Опера «Кармен», «Куплети Тореодора».
14. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, Дитячий альбом, «Марш дерев'яних солдатиків».
15. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, Балет «Спляча красуня», Вальс.
16. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, Балет «Лебедине озеро», Вальс.
17. О.БОРОДІН, Опера «Князь Ігор», «Хор половецьких дівчат».
18. Д.ГЕРШВІН, «Рапсодія в стилі блюз».
19. Г.БЕРЛІОЗ, Опера «Засудження Фауста», «Марш Ракоці».
20. Г.СВІРІДОВ, «Військовий марш».
21. І.СТРАВІНСЬКИЙ, Балет «Петрушка», Танець.
22. І.СТРАВІНСЬКИЙ, Балет «Пульчинелла».

10 Напрямок: стимуляція мовленнєвої активності

1. В.МОЦАРТ, Рондо «Турецький марш».
2. В.МОЦАРТ, Концертна симфонія № 3, уривок.
3. В.МОЦАРТ, Симфонія № 3, уривок.

4. В.МОЦАРТ, Симфонія № 36, IV частина (Presto).
5. Й.БАХ, Прелюдія і фуга № 2, до мінор.
6. Й.БАХ, Прелюдія і фуга № 6, ре мінор.
7. Л.ДАКЕН, «Зозуля».
8. Д.РОССІНІ, «Гроза».
9. Д.РОССІНІ, Опера «Сорока-кравець», увертюра.
10. Ф.ШОПЕН, Етюд № 12, до мінор, «Революційний».
11. Ф.ШОПЕН, Етюд № 13, ля-бемоль мажор (Allegro sostenuto).
12. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, Пори року, «Тройка».
13. П.ЧАЙКОВСЬКИЙ, «Італійське капричіо».
14. М.РИМСЬКИЙ-КОРСАКОВ, Сюїта «Шехеразада», «Свято в Багдаді».
15. М.ЛИСЕНКО, «Молитва за Україну».
16. М.ЛЕОНТОВИЧ, «Щедрик».
17. С.ЛЮДКЕВИЧ, «Гагілка».
18. Українська народна пісня, «Вийди, вийди, сонечко» (обр. Л.Ревуцький).
19. Українська народна пісня, «Зайчику, зайчику» (обр. Я.Степовий).
20. Українська народна пісня, «Мак» (обр. Я.Степовий).
21. Українська народна пісня, «Комарик».

11 Напрямок: закладення основ національної свідомості

1. М.БЕРЕЗОВСЬКИЙ, Молитва «Отче наш».
2. М.ЛИСЕНКО, «Пісня без слів».
3. М.ЛИСЕНКО, Вальс.
4. Д.БОРТНЯНСЬКИЙ, Квінтет, до мажор (Allegretto).
5. С.ГУЛАК-АРТЕМОВСЬКИЙ, Ліричний танок.
6. М.КОЛЕССА, «Гуцульський прелюд».
7. М.КОЛЕССА, Коломийка.
8. Віночок українських мелодій на старосвітській бандурі.
9. Д.БОРТНЯНСЬКИЙ, Марш.
10. Д.БОРТНЯНСЬКИЙ, Клавирна соната, до мажор, I частина.

11. Л.РЕВУЦЬКИЙ, Симфонія.
12. С.ЛЮДКЕВИЧ, Українська баркарола.
13. К.МЯСКОВ, Концертний етюд.
14. К.МЯСКОВ, Фантазія для бандури с оркестром.
15. І.БЛИК, Пісня «Рушничок».
16. Н.Май, Пісня «Дощик».
17. Пісня «Сонячний зайчик».
18. І.БЛИК, Пісня «Бджілка».
19. А.ГРОСУ, Пісня «Рідна матуся».
20. Ж.БОЛТОВ, О.КИРИЛЮК, Пісня «Батьківщина».
21. М.ВЕРБИЦЬКИЙ, Гімн України.